

ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ БАНКАМИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

PECULIARITIES OF THE BANK TO THE NATURAL PERSON CUSTOMER LENDING IN UKRAINE

У статті розглянуто різні точки зору та уточнено сутність економічної категорії «споживчий кредит», охарактеризовано особливості кредитування фізичних осіб банками України, наведено та охарактеризовано кредити, якими сьогодні користуються домогосподарства. Проаналізовано динаміку надання кредитів фізичним особам та визначено питому вагу цих кредитів у загальному обсязі кредитування банками України. Визначено, що споживчі кредити займають у структурі кредитування фізичних осіб найбільшу питому вагу. Виявлено, що основними проблемами розвитку банківського споживчого кредитування є високий рівень відсоткових ставок за кредитами для фізичних осіб, зниження реальних доходів населення та ризикова кредитна політика банківських установ.

Ключові слова: споживчий кредит, банківський кредит, фізичні особи, позичальники, домогосподарства.

В статье рассмотрены различные точки зрения и уточнена сущность экономической категории «потребительский кредит», охарактеризованы особенности кредитования физических лиц банками Украины, приведены и охарактеризованы кредиты, которыми на сегодняшний день пользуются домохозяйства. Проанализирована динамика предоставления кредитов физическим лицам и определен удельный вес этих кре-

дитов в общем объеме кредитования банками Украины. Определено, что потребительские кредиты занимают в структуре кредитования физических лиц наибольший удельный вес. Выявлено, что основными проблемами развития банковского потребительского кредитования являются высокий уровень процентных ставок по кредитам для физических лиц, снижение реальных доходов населения и рискованная кредитная политика банковских учреждений.

Ключевые слова: потребительский кредит, банковский кредит, физические лица, заемщики, домохозяйства.

In the article different points of view are considered and the essence of the economic category "customer's credit" is specified, peculiarities of the Ukrainian bank to the natural person customer lending are specified, loans, that are currently in use of households are given and described. Dynamics of the loans given to the natural persons are analyzed and these loans ratio in a total Ukrainian's bank lending is defined. It is determined, that customer's loans occupy the largest ratio in a structure of lending to natural persons. It is discovered, that the main problems of the bank customer lending development are a high level of the interest rate on the loan for the natural persons, a decrease of the real income of the population and a risky credit policy of the banks.

Key words: customer's loan, bank loan, natural persons, borrowers, households.

УДК 336.774

Великий Ю.М.

к.е.н., професор

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

Сухомлин М.О.

студентка

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

Постановка проблеми. Кредитування споживчих потреб населення займає важливе місце у соціально-економічному розвитку більшості країн світу. Фізичні особи постійно прагнуть до поліпшення рівня свого життя. Для того щоб отримати благо в короткий термін, не заощаджуючи тривалий час, домогосподарства беруть кредити в банках та готові платити за користування позиченими коштами відсотки, але вартість, яку необхідно сплачувати боржнику, порівняно з іншими країнами в Україні висока. Отже, розвиток ефективної банківської системи та подальше вдосконалення кредитних відносин банківських установ із позичальниками є актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику кредитування банками фізичних осіб у своїх працях розкривали: О. Шаповал, який писав про ризики банківського споживчого кредитування; Є. Осадчий, який визначив стан та проблеми банківського споживчого кредиту; Я. Чайковський, що розробив рекомендації для забезпечення збільшення

обсягів та підвищення ефективності банківського споживчого кредитування. М. Туган-Барановський, О. Бондар, С. Кудряшов, М. Мороз пропонували різні визначення поняття споживчого кредиту.

Постановка завдання. Метою статті є визначення концептуальних підходів до банківського кредитування споживчих потреб населення в Україні, надання характеристики види кредитів для населення, аналіз динаміки надання кредитів фізичним особам та висунення пропозиції щодо використання фінансового інжинірингу в банках для зменшення відсоткової ставки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні в банківському секторі спостерігається скорочення кількості діючих банківських установ через реорганізацію, що являє собою злиття, приєднання, поділ, виділення банку, перетворення його організаційно-правової форми, наслідком чого є передача, прийняття майна банку, коштів, прав і обов'язків правонаступниками [7]. Так, у 2014 р., за даними НБУ, було ліквідовано 33 неплатоспро-

можні банки, у 2015 р. ще 29, у 2016 р. 20 банків припинили свою діяльність, а в 2017 р. дев'ять банків позбавили ліцензії. Загалом на 01.01.2018 в Україні діють 82 банківські установи. З 2014 р. кількість банків зменшилася на 45,56% [7]. Питання достатньої кількості банків для нашої країни розглядати необхідно, але після створення умов і правил, за якими банки зобов'язані надавати послуги.

Національний банк України розподілив банківські установи на три групи:

1) банки з державною часткою у статутному капіталі: АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», ПАТ «КБ «ПриватБанк», АБ «Укргазбанк», ПАТ «Розрахунковий центр»;

2) банки іноземних банківських груп: ПАТ «Укрсоцбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «ВТБ Банк», ПАТ «Кредобанк», АТ «УкрСиббанк» та ін.;

3) банки з приватним капіталом: ПАТ «Банк Альянс», ПАТ «А-Банк», АТ «Метабанк», ПАТ «Банк Восток», ПАТ «Міб» та ін. [7].

Банки незалежно від форми власності пропонують своїм клієнтам широкий набір послуг, беруть участь у найрізноманітніших фінансових операціях, забезпечуючи професійне виконання покладених на них функцій.

Одним із призначень банківських установ є кредитування, яке здійснюється за рахунок залучених або запозичених коштів банківських установ. Банківський кредит – вид кредиту, який являє собою рух позичкового капіталу, що надається банками у позичку на умовах забезпеченості, поворотності, терміновості, платності [3]. Він відо-

бражає економічні відносини, що складаються між кредиторами (банками) і суб'єктами кредитування (позичальниками). Ними можуть бути як юридичні, так і фізичні особи.

Кредитні відносини банків із фізичними особами в Україні почалися ще в березні 1991 р., коли було ухвалено Закон України «Про банки і банківську діяльність». Варто зазначити, що надавати гроші в кредит одразу після створення нормативної бази почав лише «Ощадбанк» – головний державний банк України. Через декілька років до кредитування долучилися й комерційні банки.

Банки давали кредити для населення на споживчі потреби: придбання нерухомості, товарів довгострокового використання тощо. Далі в таблиці будуть надані визначення поняття споживчого кредитування різними авторами.

Деякі автори давали визначення споживчого кредиту, робивши акцент на тому, що це передусім гроші, інші допускали й натуральну форму такого кредиту, деякі уточнювали, що кредит може бути наданий виключно у національній валюті.

Сьогоднішні банківське кредитування фізичних осіб має такі особливості:

1) позичальник самостійно вибирає той банк, у якому хоче отримати позику. Фізична особа має право одночасно брати кредити в декількох банках;

2) банківський кредит надається під час укладання кредитного договору;

3) питання, що виникають із приводу кредитування, вирішуються між позичальником та банком на договірній основі.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «споживчий кредит»

№	Автор	Поняття	Ключові слова
1	НБУ [7]	Споживчий кредит – кошти, що надаються кредитором (банком або іншою фінансовою установою) фізичним особам на придбання споживчих товарів або послуг у тимчасове користування, під процент, на умовах строковості та платності.	Кошти
2	М.І. Туган-Барановський [10]	Споживчий кредит – це кредит, який слугує споживчим потребам особи, що кредитується.	Споживчі потреби
3	О.П. Бондар [3, с. 5]	Споживчий кредит – це надання державою, підприємствами, кредитними інститутами й окремими громадянами позичкової вартості (у грошовій, товарній і натуральній формах) населенню для використання її на споживчі потреби на засадах повернення і, як правило, з виплатою відсотка.	Позичкова вартість, споживчі потреби
4	С.В. Кудряшов [5]	Споживчий кредит – це один із видів банківського кредиту, що обслуговує фінансування особистих та господарських потреб домогосподарств як кінцевих споживачів валового внутрішнього продукту.	Обслуговує фінансування,
5	А.М. Мороз [1]	Споживчий кредит – це кредит, що спрямовується на задоволення особистих потреб людей, тобто обслуговує сферу особистого споживання.	Особисте споживання
6	Н.В. Яковенко [14]	Споживчий кредит – це кредит, який надається тільки в національній грошовій одиниці й тільки фізичним особам – резидентам на придбання споживчих товарів тривалого користування, вироблених в Україні, який повертається з розстрочкою платежу, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору.	Розстрочка платежу
Власне бачення поняття «споживчий кредит»		Споживчий кредит – кошти, які надаються безпосередньо домашнім господарствам на умовах строковості, платності на придбання товарів тривалого користування.	

Нині банківські установи надають своїм клієнтам кредити на різні потреби, інформація про деякі з них наведена на рис. 1.

Програма «Ощадний дім» розроблена та діє за активною участю держави. Вона полягає у тому, що після отримання кредиту у відділенні банку на придбання енергоефективного обладнання, особа, що оформила цей кредит, має право на відшкодування частини свого боргу за рахунок коштів державного бюджету.

Кредити на електромобілі та нові авто пропонують деякі банки, і головною особливістю цього виду кредиту є знижена відсоткова ставка.

На нерухомість на вторинному та первинному ринках також можуть взяти в кредит фізичні особи на великий термін та під значний відсоток. Наприклад, лідер іпотечного кредитування в Україні АТ «Ощадбанк» пропонує кредит терміном до 20 років під 19,99% річних за авансового внеску від 10%. Житло для внутрішньо переміщених осіб банки пропонують кредит до 30 років. Для порівняння: Японія кредитує своїх громадян на термін до 35 років, при цьому ставка – 1,21% річних; Швейцарія надає кредит до 100 років під 1,42%; Німеччина пропонує кредит терміном до 30 років під 1,99%, а США під 5% готові кредитувати нерухомість, але не більше ніж на 30 років. Таким чином, Україна сьогодні має занадто дорогі кредити порівняно з провідними країнами світу [9].

Як йшлося раніше, однією з особливостей кредитування є вільний вибір позичальником банку, тому більшість банків пропонує такий вид кредиту, як перекредитування, щоб позичальник міг змінити банк, у якому спочатку оформлював позику.

Швидкий кредит, або кеш-кредит, почав активно розвиватися в Україні останні три роки. Він полягає у тому, що позичальнику не потрібно йти до відді-

лення банку для оформлення кредиту, а достатньо подати заявку он-лайн та отримати кошти на картку чи готівкою. Для фінансових установ це можливість отримати прибуток у короткостроковий період, і вони активно залучають нових клієнтів, але ризик неповернення за таким кредитом через недостатність відомостей про позичальника та короткі терміни прийняття рішень значний. Банкам необхідно мати механізми для роботи з позичальниками та неповерненими кредитами.

Загалом обсяг кредитування банками в 2017 р. наближається до рівня 2014 р., але частка кредитів, наданих фізичним особам, зменшилася, що можна пояснити збільшенням кредитування юридичних осіб. Домогосподарства беруть кредити на різні свої потреби, які були описані вище, а обсяги кредитування наведено в табл. 3.

Обсяг наданих споживчих кредитів мав неоднозначну динаміку протягом аналізованого періоду: у 2017 р. порівняно з попереднім роком домашні господарства взяли кредитів на 20,5 млн. грн. більше, але порівняно з 2013 р. у 2017 р. прокредитували споживчі потреби на 10,3 млн. грн. менше.

За останні три роки домогосподарства збільшили обсяги взятих кредитів на придбання транспортних засобів. Загалом у структурі кредитів, наданих банками фізичним особам, споживчі кредити мали за весь аналізований період найбільшу питому вагу і сягали майже 70%, у 2017 р. обсяг кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості порівняно з попереднім роком зменшився не тільки у грошовому виразі, а й зменшилася ця частка у структурі наданих кредитів, що може пояснюватися занадто високою відсотковою ставкою.

Обсяг наданих кредитів залежить передусім від макроекономічного середовища країни, платоспроможності населення та стану банківського

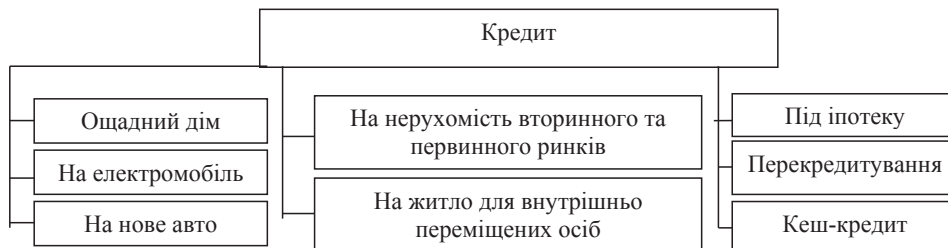

Рис. 1. Види кредитів для населення [8]

Таблиця 2

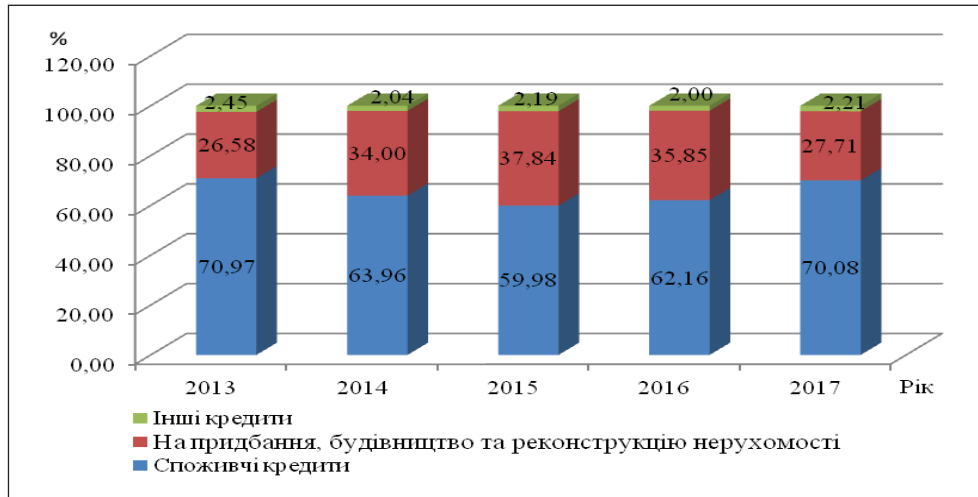
Динаміка кредитів, наданих банками України протягом 2013–2017 рр. (млрд. грн.) [7]

Показник	Період				
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Кредити, надані банками України (всього)	910,8	1020,7	981,6	998,7	1016,7
Кредити, надані фіз. особам	193,5	211,2	174,9	163,3	174,2
Питома вага кредитів, наданих фіз. особам. у загальному обсязі, %	21,25	20,69	17,82	16,35	17,13

Таблиця 3

Кредити, надані домашнім господарствам за цільовим призначенням (млн. грн.) [7]

Показник	Період				
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Усього надано кредитів	193 529	211 215	174 869	163 333	174 182
Споживчі кредити:	137 346	135 094	104 879	101 528	122 066
у тому числі на придбання транспортних засобів	15 155	14 879	9 742	10 215	10 432
на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	51 447	71 803	66 169	58 549	48 268
Інші кредити	4 736	4 318	3 821	3 255	3 848

Рис. 2 Структура наданих кредитів домогосподарствам у 2013–2017 рр.

сектору. Розмір відсоткової ставки, за якою банки кредитують своїх клієнтів, залежить насамперед від облікової ставки НБУ, ще важливу роль відіграють прострочені кредити, які не повертають боржники. Для того щоб банк отримував прибуток, він змушений закласти частину неповернених коштів у відсоткову ставку для нових позичальників.

Банки, своєю чергою, мають більшу увагу приділяти платоспроможності своїх майбутніх клієнтів та моніторингу наявних боржників та розробити механізм, за яким буде можливо зменшити відсоткові ставки для позичальників.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, у статті уточнено поняття споживчого кредиту, зазначено, на які потреби сьогодні банки дають кошти фізичним особам та під які відсотки. Визначено особливості банківського кредитування фізичних осіб. Проаналізовано обсяг надання кредитів домогосподарствам. Виявлено неоднозначну динаміку кредитування фізичних осіб за аналізований період та визначено, що споживчі кредити у структурі кредитів фізичних осіб мали найбільшу питому вагу.

Банківським установам необхідно ефективніше проводити роботу з позичальниками на всіх етапах організації кредитного процесу, зокрема щодо розроблення та використання методики

аналізу кредитоспроможності позичальників – фізичних осіб. Для запобігання появі проблемної заборгованості банківським установам потрібно відмовитися від агресивної кредитної політики, а проводити традиційний вид кредитної політики під час надання споживчих кредитів. Це може бути детальна перевірка доходів позичальників, зокрема пропонувати різні види споживчих кредитів тим фізичним особам, у яких доходи значно перевищують їхні витрати та утворюються заощадження. Це сприятиме забезпеченню інтересів як банківських установ, так і позичальників – фізичних осіб у сучасних умовах фінансово-економічної кризи. У подальшому необхідно досліджувати питання споживчого кредитування та доступності кредитів для населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Банківські операції: підручник / А.М. Мороз, М.І.Савлук, М.Ф.Пуховакіна та ін.; за заг. ред. А.М.Мороза; 3-є вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2008. 608 с.
2. Бондаренко Н.В. Сучасний стан кредитування комерційними банками фізичних осіб в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2014. Вип. 85. С. 242–248. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/zhpumus_2014_85_40%20(1).pdf.

3. Бондар О.П. Кредитування населення на споживчі потреби: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси, кредит». Київ, 2007 19 с.

4. Короткий курс лекцій з дисципліни «Гроші. Кредит. Банки». URL: https://studme.com.ua/1595021012916/bankovskoe_delo/potrebitelskiy_kredit.htm.

5. Кудряшов С.В. Споживчий банківський кредит в Україні: ресурсне забезпечення та ефективність: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси, кредит». Ірпінь, 2007. 19 с.

6. Осадчий Є. Сучасний стан та проблеми банківського споживчого кредитування в Україні. Ринок цінних паперів України. 2013. № 11–12. С. 97–102.

7. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>. 10.

8. Офіційний сайт «Ощадбанку». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua/>.

9. Проценти по ипотеке в разных странах 2018. URL: <https://ipoteka.finance/country/procenty-po-ipoteke-v-raznyh-stranah-2018.html>.

10. Туган-Барановський М.І. Основи політичної економії; авт. пер. і вступ. ст. С.М. Злупко. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 628 с.

11. Чайковський Я.І. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. Економічний аналіз. 2017. Т. 27. № 1. С. 156–163. ISSN 1993-0259.

12. Шаповал О.А. Інструменти мінімізації ризику банківського споживчого кредитування. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. Вип. 1. С. 226–234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2014_1_29.

13. Шевалдіна В.Г. Сучасний стан кредитування населення в Україні. Фінанси, облік і аудит. 2013. Вип. 1 (21). С. 171–180. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/Foa_2013_1_23.pdf.

14. Яковенко Н.В. Актуальні аспекти теорії та практики кредитування населення в умовах ринкової економіки. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2011. № 2. С. 313–323.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

BANKING LENDING IN UKRAINE: STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

У статті досліджено стан банківського кредитування в Україні та чинники, що впливають на ефективність діяльності вітчизняних банківських установ. Проаналізовано зміни складників кредитного портфеля банків за період 2015–2017 рр. Визначено умови підвищення якості кредитного портфеля банківських установ та вдосконалення кредитної діяльності вітчизняної банківської системи.

Ключові слова: банківська система, банківське кредитування, кредитний ринок, кредитний портфель, проблемні кредити.

В статье исследованы состояние банковского кредитования в Украине и факторы, влияющие на эффективность деятельности отечественных банковских учреждений. Проанализированы изменения составляющих кредитного портфеля банков за

период 2015–2017 гг. Определены условия повышения качества кредитного портфеля банковских учреждений и усовершенствования кредитной деятельности отечественной банковской системы.

Ключевые слова: банковская система, банковское кредитование, кредитный рынок, кредитный портфель, проблемные кредиты.

The state of bank lending in Ukraine and factors influencing on the efficiency of domestic banking institutions were reviewed in the article. The changes of components of the loan portfolio of banks for the period 2015-2017 were analyzed. The conditions for improving the quality of the credit portfolio of banking institutions and improving the credit activity of the domestic banking system have been determined.

Key words: banking system, bank lending, credit market, loan portfolio, problem loans.

УДК 339.172(477)

Гаврилко Т.О.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національний авіаційний університет
Науменко В.С.
студент
Національний авіаційний університет

Постановка проблеми. Процеси зростання ВВП України безпосередньо пов'язані з кредитуванням бізнесу. Активність банківського кредитування за забезпечення сприятливих для споживачів умов вагомою мірою визначає темпи відновлення економіки за рахунок стимулювання розвитку вітчизняного виробництва. Реальний сектор економіки повинен знаходитися у центрі уваги банківських структур, які б могли забезпечити прийнятний рівень величини ставки за кредитами, що дало б змогу спрямовувати одержані

кошти на інноваційний розвиток підприємств, їх модернізацію та переоснащення.

Сучасне банківське кредитування підтверджує свою ефективність у короткостроковій перспективі; що стосується системи довгострокових кредитів, то політика Національного банку повинна набути нових форм на основі застосування більш дієвих методів впливу на кредитні відносини, що забезпечило б у кінцевому підсумку формування раціональної моделі економічного зростання в Україні. Найбільшою мірою це стосується суб'єктів